

Motion till riksdagen

1989/90:A16

av Bengt Westerberg m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1989/90:95 om allmänt lönestopp

1. Sammanfattning

I motionen föreslås att regeringens proposition om allmänt lönestopp avslås.

Folkpartiet konstaterar att regeringen lägger ett oproportionerligt stort ansvar för lönekostnadsutvecklingen på arbetsmarknadens parter. Ansvaret för den ekonomiska politik som är huvudorsaken till överhettningen på arbetsmarknaden vilar på regeringen. Att införa lönestopp är att återfalla i en regleringspolitik som bara kan göra ont värre.

Enligt folkpartiets mening borde regeringen för länge sedan sökt åstadkomma en tydligare gränsdragning mellan vad som är statsmakternas uppdrag och vad som är parternas uppdrag på arbetsmarknaden. I stället har den nu föreslagit att all frihet som finns på arbetsmarknaden i princip skall dras in. I motionen riktas hård kritik mot lönestoppet och fredsplikten som ingrepp i den fria förhandlingsrätten. Det konstateras också att lönestoppet kommer att inbjuda till mygel och en oändlig byråkrati.

2. Propositionen

I propositionen föreslår regeringen en temporär lagstiftning om lönestopp. Förslaget motiveras av den snabba kostnads- och prisutvecklingen på senare tid.

Den rättsliga innebörden av förslaget är ett förbud att fr.o.m. den 8 februari 1990 och till utgången av år 1991 utge eller ta emot högre löner och andra ersättningar i anställningsförhållanden för samma eller jämförbara arbetsuppgifter än som utgick dessförinnan.

Samtidigt föreslås en fredplikt för arbetsmarknadens parter.

Lagen skall övervakas av statens pris- och konkurrensverk. Dispens skall i vissa lägen kunna ges av verket eller av regeringen.

3. Den ekonomiska politiken

I vår partimotion från januari i år om den ekonomiska politiken konstaterade vi att de ekonomiska problem som Sverige idag har ingalunda är nya. Under en följd av år har den ekonomiska utvecklingen kännetecknats av

- alltför låg tillväxt,
- alltför höga pris- och kostnadsökningar,

- otillräckligt sparande samt
- brist på förnyelse inom den offentliga sektorn.

Regeringens egna bedömningar i finansplanen visade att någon förbättring inte var att vänta under den närmaste framtiden. Det var då desto mer anmärkningsvärt att förslag i stort sett saknades för att bryta och vända denna negativa utveckling. Folkpartiet föreslog tillväxtfrämjande utbudsstimulanser, stimulanser för det privata sparandet, åtgärder för förnyelse av den offentliga sektorn samt en stramare finanspolitik genom minskade offentliga utgifter.

Till skillnad från regeringen redovisade vi vår ekonomiska politik i ett sammanhang. Detta alternativ kvarstår.

Regeringen erinrar nu om att den i finansplanen i januari 1990 framhöll att inflationen är det centrala stabiliseringspolitiska problemet. För att komma till rätta med detta krävs, enligt regeringen, både en restriktiv ekonomisk politik och åtgärder för att stimulera utbudet av produktiva resurser. I det senare syftet har regeringen framlagt vissa förslag av vilka skattereformen är det viktigaste.

Vad beträffar den ekonomiska politiken framhöll regeringen i finansplanen att en ytterligare åtstramning vore motiverad. Sedan dess har regeringen haft överläggningar med arbetsmarknadens parter för att utröna om det fanns någon kombination av stram finanspolitik samt samförstånd och ansvarstagande från parternas sida som kunde få ned inflationen utan hög arbetslöshet.

Regeringen konstaterar nu att det inte föreligger några förutsättningar för att snabbt teckna centrala avtal som åstadkommer ett nödvändigt trendbrott i kostnadsutvecklingen. Mot den bakgrunden föreslår regeringen att den ekonomiska politiken skärps genom ett lönestopp och den därtill kopplade fredsplikten på arbetsmarknaden.

Regeringen lägger enligt vårt förmenande ett oproportionerligt stort ansvar för lönekostnadsutvecklingen på arbetsmarknadens parter. De höga lönekostnadsökningarna är inte främst en följd av träffade löneavtal utan av den allmänna överhettningen på arbetsmarknaden som har drivit upp löneglidningen. Det är den allmänna ekonomiska politiken som är huvudorsaken till denna överhettning. Ansvaret vilar alltså tyngst på regeringen.

Försök att skylla ifrån sig på parterna emotsägs i sak av regeringens egen ekonomiska analys. Denna visar, vilket vi också har påpekat åtskilliga gånger, att det är flera års brister i den ekonomiska politiken som nu har kulminerat i en akut kris.

Regeringens oförmåga att angripa de strukturella problemen i svensk ekonomi har redan tidigare resulterat i s.k. panikpaket. Inte heller dessa har hjälpt. Man har emellertid ingenting lärt av detta utan återkommer nu med det mest extrema panikpaketet någonsin.

Det hade varit motiverat att strama åt finanspolitiken redan på våren 1988. Det skedde inte, närmast av valtaktiska skäl. I själva valrörelsen gav sedan regeringen dessutom upp kravet att nya reformer skulle finansieras i särskild ordning. Man gav en orealistiskt ljus bild av den svenska ekonomin och ställde ut löften som sedan har blivit en belastning när den ekonomiska politiken skall utformas.

Till den allmänna överhettningen kommer effekten av höstens statliga avtal på lärar- och polisområdet. Läraravtalet drevs upp till en onödigt hög nivå p.g.a. den olyckliga sammanblandningen mellan avtalsförhandlingarna och den politiska frågan om kommunalisering av lärartjänsterna. Genom att staten i avtalsförhandlingarna kände sig tvingad att köpa sig stöd från Sveriges Lärarförbund för kommunaliseringen blev avtalet orimligt dyrt och därmed normgivande för andra förhandlingar, t.ex. på det kommunala området.

Det hade i och för sig varit värdefullt om parterna hade kunnat enas om en frivillig nedväxling av löneökningstakten, men i en överhettad arbetsmarknadssituation är det inte parterna som avgör löneökningstakten i stort. Ett sådant åtagande hade därför måst kompletteras med en stramare finanspolitik för att dämpa överhettningen och därmed löneglidningen. Någon sådan föreslås inte i regeringens krispaket. Kombinationen av ett lönestopp, som sätts in sedan avtal träffats om löneökningar på över 10 %, och ett prisstopp riskerar tvärtom att leda till en mer expansiv ekonomisk politik.

Prisbildningen är signalsystemet i en marknadsekonomi. Att genom pris- och lönestopp sätta detta ur spel är ett säkert sätt att försämra effektiviteten i ekonomin. Det är paradoxalt att när man i Östeuropa efter årtionden av experiment i central prissättning börjar planera för marknadsekonomi och prisreformer, så föreslår Sveriges regering ett steg tillbaka mot mer reglering. Det är dömt att misslyckas.

De utbudsstimulanser som regeringen mäktat föreslå har varit blygsamma, med ett lysande undantag, nämligen skattereformen. Denna kan emellertid inte lösa alla problem. Detta gäller särskilt som betydande steg tas i motsatt, dvs. utbudsminskande riktning genom förslag om ökad semester och förlängd föräldraledighet. Trots att regeringen nu bedömer läget som så kritiskt att en tvångslag som upphäver strejkrätten föreslås orkar man inte skjuta på dessa reformer. Än mindre tycks man klara av att ompröva några existerande utgiftsprogram.

Sammantaget tvingas vi konstatera att regeringen inte tror på vad den själv, i varje fall vissa av dess företrädare, tidigare sagt om en tillväxtfrämjande ekonomisk politik på marknadsekonomisk grund. Genom att de konkreta förslagen varit så blygsamma och tagit så lång tid har läget nu blivit akut. Och då tillgrips regleringsåtgärder av gammalt traditionellt socialdemokratiskt slag. Regeringen visar därmed sin totala oförmåga att bedriva en ekonomisk politik som har några utsikter till framgång.

4. Propositionens svagheter

Vi har ovan redovisat den ekonomisk-politiska syn som ligger bakom vår inställning till regeringens panikpaket. Vi kan konstatera att den proposition om lönestopp som riksdagen nu har att ta ställning till inte bidrar till att lösa några problem. Den kan bara bidra till att göra ont värre.

Att införa lönestopp är att angripa symptomen på obalans i stället för att angripa obalanserna i sig själva. Vi kan inte se att det finns någon annan förklaring till regeringens agerande än att socialdemokraterna har haft problem att enas internt.

Även från principiell synpunkt måste man se mycket allvarligt på de förslag som läggs fram i propositionen. Konflikträtten har stöd såväl i grundla-

gen som i internationella konventioner. Regeringens avsikt är nu likafullt att under två år sätta den ur spel i syfte att hantera en ekonomisk krissituation som regeringens politik i hög grad bidragit till att skapa.

Det finns starka skäl att rikta kritik mot lönestoppet och fredspikten såsom ingrepp i den fria förhandlingsrätten. Detta kan ses som ett utflöde av socialdemokratiskt tänkande under en följd av år. Ledande socialdemokrater har länge eftersträvat en mer aktiv roll för statsmakterna i själva förhandlingsprocessen. I den s.k. SAMAK-rapporten lanserades tanken på en förhandlad inkomstpolitik där staten blev en part i löneförhandlingarna. Vi har hela tiden varnat för den modellen eftersom den innebär att staten till sist får bära hela ansvaret för löneförhandlingarna. De nu föreslagna åtgärderna är ett stort steg i den riktningen.

Under 80-talet har systemet för arbetsfördelning mellan regeringen och arbetsmarknadens parter successivt luckrats upp. En rad olika inkomstpolitiska grepp har prövats. Dessa har inte bidragit till en lugnare pris- och lönekostnadsutveckling. Däremot kan vi konstatera att vi har tvingats uppleva ett betydande antal konflikter. Olovliga och lovliga strejker, blockader och lockouter har avlöst varandra. Föreställningen att socialdemokraterna har särskilda möjligheter att åstadkomma arbetsfred har krossats av verkligheten.

Enligt folkpartiets mening borde regeringen för länge sedan sökt åstadkomma en klarare gränsdragning mellan vad som är statsmakternas uppdrag och vad som är parternas uppdrag på arbetsmarknaden. I stället har den nu föreslagit att all frihet som finns på arbetsmarknaden i princip skall dras in. Det är inte lätt att se hur man efter ett sådant ingrepp skulle kunna återgå till något som liknar den gamla arbetsfördelningen. Har man väl en gång berövat arbetsmarknadens parter allt ansvar är det svårt att senare komma tillbaka och begära ett ansvarsfullt uppträdande. Regeringens uppträdande riskerar därför att lägga grunden till än värre svårigheter på arbetsmarknaden under 90-talet.

Svårigheterna att tillämpa och övervaka ett lönestopp framgår väl av propositionen. En rad undantag måste med nödvändighet göras, t.ex. när arbetsuppgifterna förändras, när arbetstagare byter arbete eller när arbetstagen p.g.a. utbildning eller på annat sätt höjt sin kompetens. Redan detta visar att lönestoppet aldrig kan bli effektivt. Det inbjuder till mygel och oändlig byråkrati. SPK och till sist regeringen ställs inför omöjliga uppgifter när det gäller att bedöma om lönehöjningar skall godtas eller ej. Arbetsgivare och arbetstagare tvingas leva i ovisshet i väntan på utslag från dessa "löneprövningsinstanser".

Folkpartiet föreslår således att propositionen avslås.

Hemställan

Mot. 1989/90

A16

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs
att riksdagen beslutar avslå proposition 1989/90:95 om allmänt lö-
nestopp.

Stockholm den 12 februari 1990

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Karl-Göran Biörsmark (fp)

Birgit Friggebo (fp)

Elver Jonsson (fp)

Daniel Tarschys (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Charlotte Branting (fp)

Sigge Godin (fp)

Ingela Mårtensson (fp)

Anne Wibble (fp)